

versus discipulis cuncta ex ordine replicavit : diebus-
que solemnibus Paschæ & Pentecostes semper Pauli
tunica vestitus est. Libet in fine opusculi eos interro-
gare , qui sua patrimonia ignorant , qui domos mar-
moribus vestiunt , qui uno filo villarum insuunt pre-
tia : huic seni nudo quid unquam defuit? Vos gemma
bibitis : ille naturæ concavis manibus satisfacit. Vos
in tunicis aurum textistis : ille ne villissimum quidem
indumentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario,
illi quidem pauperculo paradisi patet : vos auratos
gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet ta-
men servavit : vos vestiti sericis, indumentum Chris-
ti perdidistis. Paulus villissimo pulvere coopertus ja-
cet , resurrecturus in gloriam : vos operosa saxi sepul-
cra premunt , cum vestris opibus arsurus. Parcite
quæso vobis : parcite salutem divitiis, quas amatis.
Cur & mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus?
Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? An
cadavera divitum , nisi in serico putrescere nesciunt?
Obsecro , quicumque hæc legis, ut Hieronymi pecca-
toris memineris , cui, si Dominus optionem daret,
multo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus,
quàm Regum purpuram cum pœnis suis.

DIVI CÆCILII CYPRIANI

EPISTOLA

AD DONATUM.

*In qua qualiter sua conversio fuerit, enarrat, & Sancti
Spiritus vires commemorans, mundique laqueos decla-
rans damna, hortatur ad placidam fidem, & quietam.*

CÆCILII CYPRIANI

Donato salutem.

BENÈ admones, Donate Charissime, nam & pro-
misisse me memini, & reddendi tempestivum
prorsus hoc tempus est, quo, indulgente vindemia,
solutus animus in quietem solemnes ac stas anni
fatigantis inducias sortitur, locus etiam cum die
convenit, & mulcendis sensibus ac fovendis ad le-
nes auras blandientis autumnii, hortorum facies amœ-
na consentit. Hic jucundum sermonibus diem duce-
re, & studentibus fabulis in divina præcepta cons-
cientiam pectoris erudire: ac ne colloquium nostrum
arbitrè profanus impediât, aut clamor intemperans
familiæ strepentis obtundat, petamus hanc sedem;
dant secessum vicina secreta, ubi dum erratici pal-
mitum lapsus nexibus pendulis per arundines bajulas

repunt, vitream porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures damus, & dum in arbores, & in vites quas videmus, oblectante prospectu, oculos amoenamus, animus simul & auditus instruit & pascit obrutus: Quamquam tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est, contemptis voluntariae visionis illecebris, in me oculus tuus fixus est, tam ore, quam mente totus auditor es, & hoc amore, quo diligis. Cæterum quale, vel quantum est, quod in pectus tuum veniat ex nobis? Exilis ingenii augusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fecundi cespitis culmis ingravescit: aggrediâr tamen facultate, qua valeo; nam & materia dicendi facit mecum. In judiciis, in concione pro rostris opulenta facundia volubili ambitione jactetur: cum de Domino Deo vox est, vocis pura sinceritas non eloquentiæ viribus nititur ad fidei argumenta, sed rebus. Denique accipe non diserta, sed fortia; nec ad audientiæ popularis illecebram culto sermone fucata; sed ad divinam indulgentiam prædicandam rudi veritate simplicia: accipe quod sentitur antequam discitur; nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compedio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tenebris, atque in nocte cæca jacerem; cumque in salo jactantis sæculi nutabundus ac dubius, vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut qui renasci denuo posset; utque in novam vitam labacro aquæ salutaris animatus quod prius fuerat exponeret; corporis licet manente compage, hominem animo ac mente muta-

ret. Qui possibilis, a lebam, est tanta conversio, ut repente ac perniciouser exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? alta hæc, & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? & qui pretiosa veste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest; hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, poenam putat esse cum solus est. Tenacibus semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sepè mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorum malis meis veluti jam propriis ac vernaculis adfacebam. Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris avi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundit; postquam cœlitus spiritu hausto in novum me nomen nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa lucere tenebrosa; facultatem dare quod prius difficile videbatur: geri posse, quod impossibile putabatur: ut esset agnoscere terrenum fuisse quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret: Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus Sanctus animaret. Scis ipse profecto & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quidve con-

tulerit mors ista criminum, virtutum. Scis ipse, nec prædico: in proprias laudes odiosa jactatio est: quamvis non jactatum possit esse, sed gratum, quicquid non virtuti hominis adscribitur, sed de Dei munere prædicatur, ut jam non peccare esse cœperit fidei; quod ante peccatum est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, Dei omne quod possumus: inde vivimus, inde pollemus; inde sumpto & vigore concepto, hic adhuc positi futurorum indicia prænosci-
mus. Si tantum timor innocentiae custos, ut Dominus qui in mentes nostras indulgentiae coelestis allapsu clementer influxit, in animi oblectantis hospitio justa operatione teneatur; nec accepta securitas in diligentiam pariat, & vetus denuò hostis obrepat. Cæterum si tu innocentiae, si justitiae viam teneas, si illapsa firmitate vestigii tui incedas, si in Deum viribus totis, ac toto corde suspensus hoc sis tantum quod esse cœpisti; tantum tibi ad licentiam datur: quantum gratiae spiritualis augetur. Non enim, qui beneficiorum terrestrium mos est, in capesendo munere coelesti mensura ulla vel modus est: profluens largiter spiritus nullis sinibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantum sitiatur pectus, & pateat, quantum illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiae innundantis haurimus. Inde jam facultas datur, castitate sobria, mente integra, voce pura, virtute sincera, in medelam dolentium vulnerum posse venenorum virus extinguere; animorum desipientium labes reddita sanitate purgare, infestis jubere pacem, violentis quietem ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spiritus, qui se expugnandis hominibus immerserint,

ad confessionem minis increpantibus cogere: ut recedant, duris verberibus urgere; conflantes, ejulantes, gementes, incremento poenae propagantis extendere, flagris cedere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur: Occulta plaga, & poena manifesta. Ita quod esse jam cœpimus, acceptus spiritus licentia sua potitur; quod necdum corpus ac membra mutavimus, adhuc carnalis aspectus sæculi nube cæcatur. Quantum hic animi potentatus, quanta vis est? non tantum ipsum esse subtractum pernitiosis contractibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur; sed adhuc majorem & fortio rem viribus fieri, ut in omnem adversarii grassantis exercitum imperioso jure dominetur? Atque ut illustrius veritate patefacta divini muneris indicia clarescant, lucem tibi ad cognitionem dabo, malorum blandientium caligine abster-
sa, opertas sæculi tenebras revelabo. Paulisper re crede subduci in montis ardui verticem celsiorem, speculari inde rerum infra te jacentium facies; & oculis in diversa porrectis, ipse à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Jam sæculi & ipse misereberis, tuique admonitus, & plus in Deum gratus, majore lætitia quod evaseris, gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa, maria obsesa prædonibus, cruento horrore castorum bella ubique divisa: Madet orbis mutuo sanguine, & homicidium cum admittunt singuli crimen est, virtus vocatur cum publicè geritur: impunitatem sceleribus acquirit non innocentiae ratio, sed sævitiae magnitudo. Jam si ad urbes ipsas oculos tuos atque ora convertas, celebritatem offēdes omni solitudine tristio rem. Paratur gladiatoribus ludus, ut libidinem

crudelium luminum sanguinis oblectet. Impletum in succum cibis fortioribus corpus, & aruinæ toris membrorum moles robusta pinguescit, ut saginatus in pœnam carius pereat. Homo occiditur in hominis voluptatem, & ut quis possit occidere peritia est, usus est, ars est: scelus non tantum geritur, sed & docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dicit? disciplina est ut perimere quis possit: & gloria est, quod perimit. Quid illud, ore te, quale est, ubi se feris objiciunt, quos nemo damnavit? ætate integra, honesta satis forma, veste pretiosa, viventes juvenes in ultroneum funus ornantur, malis suis miseri gloriantur: pugnant ad bestias, non crimine, sed furore. Spectant filios suos patres. Frater in cavea est, & soror præsto est. Et spectaculi licet pretium largior muneris apparatus amplifcet, ut mœroribus suis mater intersit: hoc (proh dolor!) mater redimit, & in tam impiis spectaculis, tamque diris & funestis esse se non putant oculis parricidas. Convertite hinc vultus ad diversa spectaculi non minus pœnitenda contagia: in theatris quoque conspicies, quod tibi & dolori sit, & pudori. Cothurnus est tragicus prisca facinora carmine recensere: de parricidis & incestis horror antiquus, expressa ad imaginem veritatis actione replicatur, ne sæculis transeuntibus exolescat, quod aliquando commissum est. Admonetur ætas omnis auditu, fieri posse, quod factum est. Nunquam ævi senio delicta moriuntur, nunquam temporibus crimen obruitur; nunquam scelus oblivione sepelitur. Exempla fiunt, quæ esse jam facinora destiterunt. Tum delectat in mimis turpitudinum magisterio, vel quid domi gesserit, recognoscere, vel quid gerere possit audire. Adulte-

rum discitur, dum videtur; & lenocinante ad vitia publicæ autoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo revertitur impudica. Adhuc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum, histrionicis gestibus inquinari? Videre contra fœdus jusque nascendi patientiam incestæ turpitudinis elaboratam? Evirantur mares, honor omnis & vigor sexus enervati corporis dedecore molliuntur, plusque illic placet quisquis virum in feminam magis fregerit, in laudem crescit ex crimine, & peritior quo turpior judicatur. Spectatur hic, proh nefas! & libenter. Quid non possit suadere qui talis est. Movet sensus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conscientiam fortiorem; nec deest probri blandientis autoritas, ut auditu molliore perniciis hominibus obrepat. Exprimunt impudicam Venerem, adulterum Martem, Jovem illum suum, non magis regno, quàm vitii principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem, nunc in plumas oloris albescere, nunc aureo imbri defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris avibus prosilire. Quære jam nunc an possit esse qui spectat, integer, vel pudicus. Deos suos quos venerantur, imitantur: fiunt miseri & religiosa delicta. O si possis in illa sublimi specula constitutus oculos tuos inserere secretis, recludere cubiculorum obductas fores, & ad conscientiam hominum penetralia occulta reserare: aspicias ab impudicis geri, quod nec aspicere possit frons pudica. Videas quod crimen sit & videre: videas quod vitiorum furore dementes gessisse se negant, & gerere festinant: libidinibus insanis in viros viri pro-

ruunt. Fiunt quæ nec illis ipsis possunt placere, qui faciunt. Mentior nisi alios, qui talis est, increpat; turpes turpis infamat, & evasisse se conscium credit; quasi conscientiam suam non posse effugere satis non sit. Idem in publico accusatores, in occulto rei, in semetipsos censores pariter, & nocentes: damnant foris, quod intus operantur, admittunt libenter, quod cum amiserint, criminantur: Audacia proprus cum vitiis faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur hujusmodi ore illo polluto. Quidquid jam voce delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas vias, post dispersas orbe toto multiplices pugnas, post spectacula vel cruenta, vel turpia, post libidinum probra, vel lupanariibus prostituta, vel domesticis parietibus obsepta, quorum quo secretior culpa, major audacia est, forum fortasse videatur immune, quod ab injuriis lacescentibus liberum, nullis mallorum contactibus polluatur. Illuc aciem tuam flecte: plura illic quæ detesteris invenies, magis oculos tuos inde dicentes. Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, & publicè ære præfixo jura præscripta sint, inter leges ipsas delinquitur inter jura peccatur: innocentia nec illic ubi defenditur, reservatur. Sævitur invicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta, forum litibus mugit insanum; hasta illic & gladius, & carnifex præsto est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura, quam membra sunt. Quis inter hæc verò subveniat? Patronus? sed prævaricatur & decipit. Judex? sed sententiam vendit. Qui sedet crimina vindicaturus, admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens judex. Flagrant ubi

que delicta, & passim multiformi genere peccandi per improbas mentes nocens virus operatur. Hic testamentum subjicit: ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi: illic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniato impugnat, testis infamat, utrobique grassatur in mendacium criminum prostitutæ vocis venalis audacia, cum interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus est: de quæstore, de judice pavor nullus: quod potest redimi non timetur; esse jam inter nocentes innoxium crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere jura peccatis; & cœpit licitum esse quod publicum est. Quis illic rerum pudor, quæ esse possit integritas, ubi qui damnant improbos desunt, soli tibi, qui damnantur, occurrunt. Sed ne nos videamur eligere fortasse pejora, & studio destruendi, per ea oculos tuos ducere, quorum tristis atque adversandus aspectus ora & vultus conscientiæ melioris offerdat; jam tibi illa quæ ignorantia sæcularis bona opinatur, ostendam, illic etiam fugienda conspicies. Quos honores putas esse? quos fasces? quam affluentiam in divitiis? quam potentiam in castris? in magistratu purpuræ speciem? in principatu licentiæ potestatem? Malorum blandientium virus occultum est, & arridentibus nequitæ facies quidem lata, sed calamitatis abstrusæ illecebrosa fallacia; instar quoddam veneni, ubi in lethales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi sapore medicato, poculum videtur esse quod sumitur: ubi epotaveris, perniciēs hausta grassatur. Quippè illum vides, qui amictum clariore perspicuus fulgere sibi videtur in purpura: quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arro-

gantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus saluator obsedit? quo tumentium contumeliosa vestigia in clientium cuneis ante praecessit, ut ipsum etiam salutatum comes postmodum pompa praecederet, obnoxia non homini, sed potestati? neque enim coli moribus meruit ille, sed fascibus. Horum denique videas exitus turpes, cum anceps temporum palpator abscesserit, cum privati latus nudum desertor assecla fœdavit, tunc laceratæ domus plage conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhaustæ damna noscuntur, quibus redemptus favor vulgi, & caducis atque inanibus votis popularis aura quæsita est. Stulta prorsus & vana jactura frustrantis spectaculi voluptate id parare voluisse, quod nec populus acciperet, & perderet magistratus. Sed & quos divites opinaris, continuantes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine termino rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium vel extructi aggeres, vel defossæ struens; hos etiam inter divitias suas trepidos cogitationis incertæ, sollicitudo discruciat, ne predivastet, ne percusor infester, ne inimica cujusque locupletiores invidia calumniosis libris inquietet. Non cibus securo, somnusve contigit. Suspirat ille in convivio, bibit licet gemma; & cum epulis marcidum corpus totus mollior alto sinu condiderit, vigilat in pluma: nec intelligit miser speciosa esse sibi supplicia, auro se aligatum teneri, & possideri magis quam possidere divitias atque opes. O detestabilis cæcitas mentium, & cupiditatis insanæ profunda caligo! cum exonerare se possit, & levare ponderibus, pergit magis fortunis argentibus

incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio est, cum indigentibus nulla partitio, & pecuniam suam dicunt, quam velut alienam domi clausam sollicito labore custodiunt: ex qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique impertiunt. Possident ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat. O nominum quanta diversitas! Bona appellant, ex quibus nullus illis, nisi ad res malas usus est! An tu vel illos putas tutos, illos saltem inter bonorum insulas, & opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aulæ splendore fulgentes armorum excubantium tutela circumstat? Major illis quam cæteris metus est: tam ille timere cogitur, quam timetur. Exigit pœnas pariter de potentiore sublimitas, sit licet satellitum manu sectus, & clausam ac protectum latus numero stipatore tueatur. Quam securos non sinit esse subjectos, tam necesse est non sit & ipse securos. Ante ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles. Arridet, ut sæviat: blanditur, ut fallat; illicit, ut occidat; extollit, ut deprimat. Pœnore quodam nocendi quam fuerit amplior summa dignitatis & bonorum, tam major exigitur usura pœnarum. Una igitur placida & fida tranquillitas: una solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab his inquietantis sæculi turbibibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad cœlum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo mente jam proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam jacere conscientiam gloriatur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de sæculo potest, qui sæculo major est. Quam stabilis, quam inconcussa tutela

est, quam perennibus bonis affluens cœleste præsidium, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fæce pugnari. Videris quæ in nos prius infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit: plus amare compellimur quod futuri sumus: dum & scire conceditur & damnare quod eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa vel dignitas, vel potestas elaborata mole patiatur: sed gratuitum de Deo munus & facile est. Ut sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber inrorat; ita se spiritus cœlestis infundit. Postquam authorem suum cœlum intuens anima cognovit; solo altior, & hac omni terrena potestate sublimior, id esse incipit quod se esse credit. Tu tantum, quem jam spiritualibus castris cœlestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religiosiis virtutibus disciplinam. Sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla jam poterit, cum semel pectus cœlestis sagina saturavit. Jam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crucis vestita domicilia sordebunt; cum scieris te excolendum magis; te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus inedit templi vice, in qua Spiritus Sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentiae, illuminemus luce justitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt quæcumque fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent veritatem. Hæc manet cultu jugiter vivido, honore inte-

gro, splendore diuturno, aboleri non potest, nec extinguï, potest tantum in melius corpore redeunte formari. Hæc interim brevibus, Donate charissime. Nam etsi facilem de bonitate patientiam, mentem in Deum solidam, fidem tutam salutaris auditus oblectat, nihilque tam tuis auribus gratum est, quam quod in Deo gratum est; moderari tamen dicenda debemus simul juncti, & sæpius collocuturi. Et quoniam feriata nunc quies, ac tempus est otiosum, quidquid inclinante jam sole in vesperam diei superest, ducamus hunc diem læti, nec sit vel hora convivii gratiæ cœlestis immunis. Sonet Psalmus, convivium sobrium, & ut tibi tenax memoria est, vox canora, aggredere hoc munus ex more. Magis charissimos pasces, si sit, nobis spiritalis auditio, prolectet aures religiosa mulcedo.